

חזקת השלום
ענין החמה

במדרש (ב"ד פ"ח) א"ר סימון בשעה שבא הקב"ה לברא את האדם הראשון נעשו מלאכי השרת כתיים וחבורות חבורות מהם אומרים אל יברא ומהם אומרים יברא הה"ד

לאדם
מבוא
שהיה
אל
המי
הנו
מנ
תי
ש
ש
)

ועשה הקב"ה היה נוטל אמת והשליכו לארץ הה"ד ותשלך אמת ארצה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבון העולמים מה אתה מבזה תכסיס שלך תעלה אמת מן הארץ הה"ד אמת מארץ תצמח ע"כ. המאמר תמות מאוד ענין זה שהשליך האמת ארצה, ואף שהשליך האמת ארצה סוף סוף אמר האמת שלא יברא, ואם לא ויהי רצון הש"י לעשות כדבר האמת למה שאל האמת, שהרי דבר זה דרשו על נעשה אדם בצלמנו שהיה נמלך בחסד ואמת צדק ושלוש ובשביל שאמר האמת דבר הגון ישליך אותו ארץ, לכן פ"ו זה כי הגבראים שברא הש"י הם ג' חלקים. החלק הראשון הם עליונים והם נקראים עולם העליון יודעים ומשיגים את בוראם והם נקראים עולם השכליים. החלק השני עולם הגלגלים והם גשמיים, אינם מקבלים הויה והפסד כמו שהם תגשמיים אשר הם אצלנו, רק שהם גבראים והם כלים בעת שיעלה רצון השם ית' אבל הויה והפסד כל שעה אין בהם, ומפני כך הם גשמיים שלימים ובשלוש הם שלא יכנסו זה בזה ולא יתנגדו זה את זה כמו שהוא בעולם השפל שהם מעיקים זה את זה ויכנסו זה בזה, ועל זה אמר הכתוב עושה שלום במרומיו כי צבא השמים מרוחקים מכל זה. אך אמנם העולם השלישי יש בהם כל זה שהם מתנגדים זה לזה ויכנסו זה בזה לדחות האחד השני, ואין כאן מקום לתאריך בזה כי כבר תארכנו בזה למעלה אצל על ג' דברים העולם עומד על הדין ועל האמת ועל השלוש ע"ש ותמצא מבואר :

ואינם משפיעים כמו העני הזה שהוא מקבל ואינו יכול להשפיע. וכאשר בא לברא את האדם היה אומר החסד שהוא מצד עולם העליון שהם משפיעים אמר שראוי שיברא האדם שיש בו הבחינה שיש לעולם העליון הוא החסד, שהרי תמצא באדם החסד בטבע שאין האדם מעמיד מדתו על המשפט ומתחסד עם הבריות לעשות חסדים, וכבר בארנו למעלה כי מדת החסד הוא מדת האדם. אמנם האמת אמר אל יברא כי הוא המדה שיש בעולם העליון דהיינו שהם שכליים יודעים ומשיגים האמת לא ישקרו, והבחינה הזאת לא נמצאת באדם כי האדם מלא שקרים וא"א שלא יהיה האדם משנה ומשקר והכתוב אומר כל אדם כוזב, ולפיכך מצד שהאדם ראוי שיהיה בו מעולם העליון יש שתי בחינות, מצד אחד מתחייב לו הבריאה דהיינו מצד החסד שהוא באדם, ומצד אחד אין ראוי לאדם הבריאה דהיינו מצד האמת שהוא כולו מלא שקרים, וכן מצד עולם האמצעי מצד אחד מתחייב לו הבריאה ומצד אחר מתחייב שלא יברא, דהיינו מצד הצדקה שהוא בעולם האמצעי שהם משפיעים אל התחתונים, ודבר זה ימצא באדם גם כן כמו שימצא החסד באדם ימצא גם כן הצדקה, אבל מצד השלוש שהוא עיקר מעלת עולם האמצעי כמו שמדריגת ומעלת עולם העליון הוא האמת אין ראוי הבריאה אל האדם כי אין השלוש בעולם התחתון לפי שהתחתונים מתנגדים זה לזה, וכבר התבאר זה למעלה עיין שם, ולפיכך אמר השלוש שלא יברא שכולו מלא קטנות, והנה באדם צד אחד שיברא וצד אחד שלא יברא ועל זה שייך לומר נעשה אדם בצלמנו, לשון נעשה הוא לשון המלכה ולשון עצת כדבר שיש לו בחינה לכאן ולכאן כמו שהיה בענין בריאת האדם :

ואמר מה עשה הקב"ה השליך האמת ארצה שנא' ותשלך אמת ארצה, ר"ל שנתן התורה לארץ כי התורה בפרט הוא תורת אמת יותר מן הכל לכך בקראת תורת אמת, והנה על ידי התורה שהוא השכל האמתי יותר מכל חכמה יש לאדם האמת, אף כי כל אדם כוזב מכל מקום יש בעולם צד בחינה של אמת שהוא גדול מאוד שהיא התורה שאף במלאכים אינו נמצא, ועוד מה שהאדם מוכן אל האמת מצד התורה הרי יש האמת בארץ ולכך מצד התורה שהיא האמת יש

ועשה הקב"ה היה נוטל אמת והשליכו לארץ הה"ד ותשלך אמת ארצה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבון העולמים מה אתה מבזה תכסיס שלך תעלה אמת מן הארץ הה"ד אמת מארץ תצמח ע"כ. המאמר תמות מאוד ענין זה שהשליך האמת ארצה, ואף שהשליך האמת ארצה סוף סוף אמר האמת שלא יברא, ואם לא ויהי רצון הש"י לעשות כדבר האמת למה שאל האמת, שהרי דבר זה דרשו על נעשה אדם בצלמנו שהיה נמלך בחסד ואמת צדק ושלוש ובשביל שאמר האמת דבר הגון ישליך אותו ארץ, לכן פ"ו זה כי הגבראים שברא הש"י הם ג' חלקים. החלק הראשון הם עליונים והם נקראים עולם העליון יודעים ומשיגים את בוראם והם נקראים עולם השכליים. החלק השני עולם הגלגלים והם גשמיים, אינם מקבלים הויה והפסד כמו שהם תגשמיים אשר הם אצלנו, רק שהם גבראים והם כלים בעת שיעלה רצון השם ית' אבל הויה והפסד כל שעה אין בהם, ומפני כך הם גשמיים שלימים ובשלוש הם שלא יכנסו זה בזה ולא יתנגדו זה את זה כמו שהוא בעולם השפל שהם מעיקים זה את זה ויכנסו זה בזה, ועל זה אמר הכתוב עושה שלום במרומיו כי צבא השמים מרוחקים מכל זה. אך אמנם העולם השלישי יש בהם כל זה שהם מתנגדים זה לזה ויכנסו זה בזה לדחות האחד השני, ואין כאן מקום לתאריך בזה כי כבר תארכנו בזה למעלה אצל על ג' דברים העולם עומד על הדין ועל האמת ועל השלוש ע"ש ותמצא מבואר :

יברא שכולו מלא צדקות. ושלום היה אומר לא יברא כי האדם מצד גופו אינו בשלימות הגמור ולכך אמר השלום שהוא מלא קטטות, וכבר בארנו זה כי לכך השלום ושלום הוא לשון אחד כי השלום תלוי בשלימות שכאשר הדבר שלם אין כאן מחלוקת, אבל כאשר האדם חסר ולכך רוצה לבלעות את רעהו שכך אמרו (אבות פ"ג) אלמלא מורא מלכות איש את רעהו היים בלעו, וכל זה מפני שהאדם הוא חסר ואם היה בשלימות ולא היה חסר לא היה מחלוקת רק הכל בשלום. מה עשה הקב"ה השליך האמת ארצה, ור"ל כי האמת יש לה נפילה בעוה"ז, ודבר זה ביארו החכמים בחכמתם במה שאמרו (ב"ר פ"ה) שהשם ית' צוה אל הארץ להוציא עץ פרי היא לא עשתה רק הוציאה עץ עושה פרי, שתדע וחבין מזה כי השנוי והשקר הוא בארץ, ודבר זה בארנו במקום אחר כי הארץ יש בה השנוי מכל הנבראים שהיא לבד נחשבת מן התחתונים וכדכתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ובשביל כך נמצא השנוי בה גם כן, והכתוב שמביא לראיה ותשלך אמת ארצה כי השלכה לארץ שייך כאשר מבטל הדבר, רצה לומר כי הוא ית' היה מבטל האמת בארץ ואין האמת בארץ כאשר ראוי ואז נברא האדם, כי כל זמן שהאמת שולט אין ראוי לאדם הבריאה וכאשר האמת בטל אז הבריאה לאדם, כי מה שהיה מקטרג ג"כ השלום שהוא כולו מלא קטטות ולכך אין לו הבריאה וזהו בודאי מצד האמת שאמר השלום כי מצד האמת אין ראוי לאדם הבריאה לפי שאין בו השלום, וכאשר יש בארץ יציאה מן האמת והאמת הוא בטל בארץ או אין שאלה למה יהיה נברא האדם שהוא כולו מלא קטטות, שאין הענין נוהג בארץ לפי האמת, ואז אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה למה אתה מבוה האמת שהוא תכשיט גדול בעולם, ואז אמר תעלה האמת מן הארץ, וזה כי אף שיש לאמת ביטול בתחתונים אין בזה ביטול מכל וכל כי כן הוא ענין התחתונים שמקבלים העדר וחוזרים אל הוייתם, שאף כי האמת בטל מהם לזמן אין זה נוהג לעולם אבל אפשר שיהיה לפי שעה וחוזר האמת אל מקומו כמו שיהיה לעתיד, אף שנא' ותשלך אמת ארצה וזהו בטול האמת מ"מ יחזור האמת אל מקומו כמו שנא' אמת מארץ תצמח, ומ"מ נברא האדם

לאדם הבריאה, ואז אמרו המלאכים למה אתה מבוה תכסיס שלך פירוש חפץ שלך היא התורה שהיא מעליונים אתה מבוה אותה להשליך אותה אל ארץ שתהיה בארץ בתחתונים, וכמו שאמרו המלאכים להקב"ה כאשר עלה משה לקבל התורה נתנה הודך על השמים, ולכך אמרו למה אתה מבוה תכסיס שלך ר"ל חפץ שלך, ואמר הקב"ה תעלה אמת מן הארץ, כי אין התורה בארץ רק שהאדם שיש בו התורה נחשב בשמים מצד התורה שהיא מן העליונים, ומפני כך אמרו בכל מקום (בדרים כ', ב') מאן מלאכי רבנן שבשביל התורה שיש עמהם אשר התורה היא מן השמים נחשבו רבנן מלאכים, ומעתה לא היה השלום גם כן מקטרג על האדם, כי מה שאמר השלום שלא יברא מפני שהאדם מלא קטטות דבר זה כאשר אין בהם התורה, אבל ע"י התורה כל דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום גם אמרו ת"ת מרבים שלום בעולם, ולפיכך כאשר התורה נתנה לעולם שוב אין קטרוג מן השלום, כך נכון לפרש: אבל קשיא דמאי ענין הכתוב שאמר ותשלך אמת ארצה שאותו פסוק נאמר על גלות ישראל וכן אמת מארץ תצמח מה ענינו לכאן, אבל הפירוש שהוא ברור בענין זה, כי ביארו לך חכמי' בדברים אלו דברים גדולים מאוד, כי האדם יש בו שתי בחינות שאין ראוי שיהיה נברא, האחת שאין אל האדם שלימות השכלי, השני שגם שלא מצד השכלי אין האדם בשלימות, וזה שאמר כי חסד אמר יברא שכולו מלא חסדים וכבר בארנו זה למעלה כי החסד הוא מדת האדם שהחסד הוא מה שאין הדין מחייב, וזהו ענין האדם שמעשיו אינם בדין, ולכך המשפט לאלהים אבל לא לאדם, כי האדם מסוגל ומוכן שאין מעשיו על פי הדין הגמור, ולכך החסד אמר יברא שכולו מלא חסדים שזה מדתו, והאמת אמר לא יברא שכולו מלא שקרים, כי האדם אינו שכלי, וכל אשר הוא שכלי בודאי אין נמצא בו השקר כי זהו ענין השכלי שהוא יודע בשכלו שהוא כך וכך, אבל האדם אינו שכלי ומפני כך הוא כולו מלא שקרים מצד שאין האדם שכלי, צדק אמר יברא שהוא כולו מלא צדקות, כבר בארנו כי כל מדה שאינה בדין הוא מדת האדם והצדקה גם כן אינה בדין הוא מדת האדם שהוא עושה לפניו משורת הדין, ולכך אמר הצדק

נתיבות

נתיב האמת פרק ג

עולם

שהוא מלא שקרים מצד שיש בעולם בטול האמת:

ומה שאמר אמת מארץ תצמח יש לך להבין זה מצד שהארץ היא בכח ויוצאת אל הפועל תמיד, ולכך אין האמת גשמית וזהו השלכתה ארצה מצד שהארץ היא גשמית וזהו הפועל בפעל לגמרי כמו שהוא השכלי, והדבר שהיא חמרי הוא בכח והאמת הוא שכלי לכך אמר הכתוב כל אדם כוהב, וזה מצד שהאדם הוא בריאה גשמית חמרית שנקרא אדם על שם האדמה, אבל מ"מ הארץ מוציא האמת לפעל לסלק השקר ומסוגלת לזה הארץ ביותר מה שהארץ היא כמו נקודה באמצע העולם אינה נוטה מן הישר כלל לכך מסוגלת לזה הארץ להוציא האמת אל הפעל, ולפיכך כתיב אמת מארץ תצמח כי הצמיחה היא היציאה לפעל, וזה ענין הארץ בפרט שמוציאה הכל אל הפעל כי הנבראים נבראו באמת והיא מוציאה האמת לפעל, ולפיכך מה שהשליך האמת ארצה הוא הביטול שאין האמת תמיד בפעל וזה מצד הארץ שאין בתחתונים ואי אפשר שיהיה נמצא בה האמת בפעל תמיד, אבל הוא יוצא לפעל ממנה כפי מה שהוא ענין הארץ שיוצאים בה הדברים שהם אמת מכח אל הפעל אחר שלא היו, ואף שהאדם מלא שקרים אין כאן בטול האמת מסוגלת לזה שהיא בכח ויוצאת תמיד אל הפעל, וכן אף אם בטל האמת הרי כך הוא ענין הארץ שהיא בכח ויוצאת אל הפעל אבל אין הדברים נמצאו בה בפעל, ולפיכך היה בארץ בריאת האדם אשר האמת אינו בארץ בפעל רק שהוא אינו נמצא בארץ וצמח אחר כך מן הארץ, ואין כאן בטול האמת, כאשר בסוף צמח האמת כמו שאמר אמת מארץ תצמח מוכח שלא היה קודם זה האמת במציאות, והבן מה שאמר אמת מארץ תצמח ואצל הצדק נאמר צדק משמים נשקף, כי השם ית' פועל תמיד הצדק רק שלפעמים אין הבריות ראויים לקבל הצדק והוא בטל זמן מה והוא חוזר להיות נשקף, אבל אצל האמת אמר אמת מארץ תצמח, שכשם שהארץ העדר האמת עד שאינו נמצא בפעל כמו שאמר ותשלך אמת ארצה כך צומח מן הארץ האמת, וזה כמו שאמרנו כי הארץ היא אמצעי בעולם וזהו סגולת האמת לפי שהאמת

האין זה הכל, וזה הוא בה באמצעי סמוכים לכך נב ולפיכך ביותר לכך ד העליון מצד שנת ולא רצו היה ג